1854

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԱՐՓԻ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱՂԳԱՑԻՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՒ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԹԻՒ 6 — ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ՉՄԻՒՌՆԻԱ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԵՂՐԱՐՑ ՏԵՏԵՒԱՆ

ՈՍՊ

50, Բիլիկիե Ա՛սփալտ

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Ամէն Աբրապեանը առ այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի ամէն ամսոյ 1ին՝ 32 երեսէ բաղկացեալ։

Տարեկան գինն է կանխիկ Օշիւռնիոյ համար				55	դահեկան
Վեցամսեայ	»	»	»	30	»
Ամսական	»	»	»	6	»
Տարեկան գին դուրս գտնուած տեղերու			»	65	»
Վեցամսեայ	»	»	»	40	»
Ամսական	»	»	»	7	»

Աստրագրուելիան տեղին է առ այժմ.

Իզմիր, Տէտէեանց գրատունը, 50, Ինկիլիզ Ճաթխէ։

Կ. Պոլիս, Պատուելի Ըռեմիս Պէրպէրեանին գրատունը, Բ Աշա-ղաճ Քաֆա-փաշա խանն։

Պրուսա, Սերովբէ աղա Պալըգճեանին վաճառատունը։

Տրապիզոն, Ազաճան աղային վաճառատունը։

Ադեքսանդրիա, Յովհաննէս աղա Մարկոսեանին գրատունը։

ԱՐՓԻ

ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

Բ· ՏԱՐԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — 1854 ԹԻՒ 6

ՈՋՊՈՒՅԹԻՒՆ

Հայաստան ։

Առաջիկայ յօդուածը Վաղիա-բենէ Թարգմանելով, անոր մէջ կը դանուած քանի մը նիւթերուն դատողութիւնը բանասիրաց կը թողունք ։

" Հայաստանը փոքր — Ասիոյ Տաճկաստանի և Պարսկաստանի հետ պէտք չէ շփոթել · թէ որ անոր պատմութիւնը բանանք, կը տեսնենք որ աս աշխարհը խիստ անուանի արկածներու տեսարանը եղած է ։ Աշխարհիս ամենէն առջի տեղը ըլլալով, մարդկան խանձարուրը, մեր նախնի հարց բնակութեան տեղին, և երկրային արքայութիւնն էր ։ Հայաստան նոյնպէս այն առաջին երկիրըն է, ուր ջրհեղեղէն ետքը մարդու ոտքը կոխեց · քանզի տպաւորեալ դիտեմք որ՝ երբ աշխարհակործան հեղեղին ջրերը սկսան քաշուիլ, Նոյին տապանը Հայաստանի Արարատ լերան գագաթը կեցաւ, որն որ մինչև հիմա նոյն անունով կը յիշուի, և ժողովրդեան ձայնը կը հաստատէ թէ՝ բարեպաշտ ճգնաւորները մշտնջենաւոր ձիւներուն տակը անապական կը պահեն տուրք տապանին կտորները ։

Ելոպէս պարծանօք արբատան պատմուէ հաստատեալ, Հայաստանը արտաքին պատմուեց մէջ ալ երևելի եղած է ։ Երբ Հռովմայեցւոց տէրութիւնը, Արևելեան տէրութիւնը և ուրիշ տէրութիւններ սկսան իրենց հարբստահարութիւնները ընդարձակել, Հայաստան երբեմն օտարազգի իշխաններու, երբեմն Հայ թագաւորներու ձեռքով կառավարուած, և երբեմն քանի մը փոքր իշխանութեանց բաժնուած, վերջապէս և Օսմանցւոց Արևելք տարածուելովը քայքայեցաւ · Տաճկաստանի և Պարսկաստանի ձեռքը ինկած, անոնց իրարու ունեցած ոսոխութեան ղոհ եղաւ, և հիմա վերջապէս դաթը կեցաւ, որն որ մինչև հիմա նոյն անունով կը յիշուի, և ժողովրդեան ձայնը կը հաստատէ թէ՝ բարեպաշտ ճգնաւորները մշտնջենաւոր ձիւներուն տակը անապական կը պահեն տուրք տապանին կտորները ։

Ելոպէս պարծանօք արբատան պատմուէ հաստատեալ, Հայաստանը արտաքին պատմուեց մէջ ալ երևելի եղած է ։ Երբ Հռովմայեցւոց տէրութիւնը, Արևելեան տէրութիւնը և ուրիշ տէրութիւններ սկսան իրենց հարբստահարութիւնները ընդարձակել, Հայաստան երբեմն օտարազգի իշխաններու, երբեմն Հայ թագաւորներու ձեռքով կառավարուած, և երբեմն քանի մը փոքր իշխանութեանց բաժնուած, վերջապէս և Օսմանցւոց Արևելք տարածուելովը քայքայեցաւ · Տաճկաստանի և Պարսկաստանի ձեռքը ինկած, անոնց իրարու ունեցած ոսոխութեան ղոհ եղաւ, և հիմա վերջապէս

Ուռատատան ալ անոր մէկ մասին կը տիրէ ։

Ազգային պատմուճէ մէջ գըտնուած յիշատակարանները Հայաստանի փառքը կ՚աւելցընեն ։ Շամիրամին մեծութեան և ճարտարութեան գործքերը շատ երևելի են ։ Ասորեստանի սա թագուհին Շամիրամ՝ երբ արդի Վան քաղաքը շինելէն ետև , պատկառանքով և պարտէզներով զարդարեց , որոնց նկարագրութիւը հին գերորդ դարուն Հայ ժամանակագիր մը խիստ գեղեցիկ ըրած է ։

Այս Բաբելոնի հրաշալի շէնքին աւերակը Հայաստանի ամենէն երևելի կորուստը չէ · տեղութեան խիստ հին և անուանի մայրաքաղաքներէն Նինի՝ իր հատուկատուց շէնքին , կրկին շրջապատ պարիսպներուն և ամրոցներուն · իր աւազուտ հողին , և մնացորդ տիւներուն , զարդերուն և խոյակներուն գեղեցկութիը երևելի ըլլալէն ետև , իր մէջը հին Թագաւորական պալատը կը տեսնուի քանդակագործութիե ճարտարութիւբ շինուած , ու քաղաքի մը չափ մեծութեամբ · գետինը մանրախիճ քարերով խիստ ջրքնաղ յատակուած է և բոլորտիքը պարիսպներով պատած · մինչև ցարդ դմբէթներուն մնացորդները կը տեսնուին ։

Այսչափ պարծանքներով երեւելի հանդիսացած աշխարհի մը անշուշտ Քրիստոսի առաքեալները անհոգութիւն պիտի չընէին · ուստի՝ սուրբ Թարդուղիմէոս առաքեալը կատարեալ յաջողութեամբ Քրիստոսի աւետարանը Հայաստանի մէջ քարոզեց , և Հայոց ազգը քանի մ՚ անգամ զանազան արընդներու ժամանակ իր հաւատքը փոփոխեչէն ետև , վերջապէս քանի մը տարբերութիւններով Յունաց եկեղեցւոյն հետ միացաւ ։ Հիմա Հայոց ազգը Արևելեան քրիստոնեայ խիստ բազմաթիւ ազգերէն մէկն է ։

Հայերը այնչափ արկածներէն ետև սիրելի ըլլալէն զատ , իրենց գեղեցկութեամբը , քաղցրաբարոյութեամբը և բնական ձիրքերովը երևելի եղած է ։

Հայաստանը Միջագետքին , Քիւրթիստանին , Շիրվանին , և Վրաստանին մէջ տեղը հօզակոյտի մը պես ձևանալով , բարձրաբերձ լեռներով պատած է , ուրանց մշտնջենաւոր ձիւնով գոյացած գագաթներէն Տիգրիս և Եփրատ գետերուն ակունքները կը քղխին · իր սահմանին մէջ ամեն տեսակ կլիմայ , ամեն տեսակ տունկերը , ամեն կերպ անասուններ և ամեն տեսակ երկրային և երկնային օդերևոյթները ու ամեն տեսակ երկիր կը տեսնուին ։ Կարծես թէ՝ Ալպերիան ու Ափրիկէն իրենց բուն երևոյթներովը և նշաններովը հոն եկած են · Թավնին եղևնիին և կազնին լեռնին ծառին հետ կը խառնուին , և արջին բառաչելը առիւծին մռնչիւնին կը պատասխանէ ։

Հայոց ազգը գրեթէ 1 700 000 հոգիե բազկացեալ երկու մասի կը բաժնուին ։ Մէկ մասը Թշնամեաց հարստահարութիւններէն փախչողներն են , որոնք բոլորը աշխարհ տարածուած են , ու սոսկ ազգաց հետ հազարդակեր-

լով և անոնց հետ ընտանեկանալով, իրենց բնական, խմացական և բարոյական ընթացքը կամաց կամաց փոխելին · Ճարտարամտութիւնը և անտեսութիւնը, վաճառականութեան մէջ ունեցած յաջողակութիւնը և հնարագիտութիւնը աս ամեն աշխարհ տարածուղ մասին բնածին հանգամանքներն են : Միւս մասը՝ հարստահարեալ ազգաց իրենց հայրենի աշխարհին վրայ ունեցած այն կենդանի ու խանգաղատ սիրով իրենց նախնեաց երկրին մէջ ծնած ցոյներն են, ուր գրեթէ առանձին՝ երկրագործութեան, վաճառականութեան, Ճարտարութիւն և արուեստից կը հետևին : Անոնք իրենց նախնի Հայոց բուն պատկերը պահած են · հատակնին բարձր և վեհանձն է, դէմքերնին՝ ազնիւ և շնորհալից, բնութիւննին՝ քաղցր, մարդասէր և բարեսէր և նահապետական սովորութեանց խիստ բայց քաղցր անկեղծութեան մէջ կ' ապրին : . . . ”

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ալաբաց-ոց Յիերոն վայ փէշկո-Կիւներ* :

Ալաբացիք ընդհանրապէս իրենց բուն ազգաբանութիւնը գիտնալու անհոգութիւն կ' ընեն · միայն իրենց հօրը և հարսն անունը գիտեն, բայց իրենց ձիերուն ազգաբանութիւնը պահելու շատ հետաքրքիր են :

Շատ Ալաբացիք ազգաբանական տախտակներ ունին, որուն մէջ վիպաբիւններով մարուկին ծնունդը կը նշանակեն, որպէս զի ծախելու ժամանակը զան գնողին ցուցընեն սուտ չհասկընալու համար :

Ալաբացիք իրենց մատակ ձիերը խիստ ընտիր մատակախաղի հետ կը զուգեն, ան ալ վկաներու առջև ու գրագիր մ' երկու կենդանիներուն անունները* , և որմէ սերեալ ըլլալնին կը գրէ և վկայագիրը կը կնքէ : Երբոր մը արուկը ծնեալուն պէս՝ վկաներ կը կանչեն, և նորին վկայագիր մը կը շինուի, որուն մէջ մարուկին սեռը, դիմաց գծագրութիւնը, մաղերուն գոյնը և վրայի նշանները, ինչպէս նաև ծննդեան թուականը կը գրեն :

Երբ ձի մը կը ծախուի, անոր վկայագիրը առնողին կուտացուի : Բայց Ալաբացիք իրենց ձիերուն այնպէս բարձր գին կը դնեն, որ զանոնք գնելը անկարելի կ' ըլլայ : Ամենէն սոսկին ցեղէ ծնուած ձի մը հինգ հարիւր ոսկիի չեն ուզեր տալ :

Թուրա պէյ Ալաբացի իշխանը մատակ ձի մ' ունէր, որուն 5 000 ոսկի տուին Ալբոպացիք, բայց չտուաւ · քանզի աս կենդանին երեք օր և երեք գիշեր առանց ուտելու և խմելու շարունակ վազելով իր տէրը Թշնամեաց ձեռքէն ազատեր էր, որոնք անոր ետևէն լինկեր էին :

Ըսուհետև ամեն Ալաբացիք չեն կրնար այսպիսի բարձր գին մը հատուցանել, ուստի՝ երկու

* Տես երես 49 :

* Ըսուհետև իրենց ձիերուն ամեն մէկուն անուն դրած են :

կամ քանի մը հոգի մեկտեղ ընկերութիւն մը կ՚ընեն ու մատակ մը կը գնեն. իրենցմէ ամէն որ զան գործածէ՝ ան կը սնուցանէ. երբ զամբիկը մօտաւոր մը բերէ, միւսներն ալ մեկ տարի կը մեծցընեն զան, ու անկէ ետեւ կամ կը ծախեն, ու անոր տատակը իրենց մէջը հաւասարապէս կը բաժնեն, և կամ՝ երկու ընկերները կը զատուին, ու մեկը մայրը կ՚առնէ, ու միւսը՝ անոր ձագը։

ԱՄԵՐԻԿԱ

Հին և նոր աշխարհները բեղմնաւորութեան բաղդատութիւնը։

Նոր աշխարհը, այսինքն Ամերիկան թեև Եւրոպիոյ, Ասիոյ և Աֆրիկէի կէսէն աւելի պղտիկ է, բայց անոնց չափ և գրեթէ աւելի արգասաւոր երկիր ունի։ Ամերիկայի աս բեղմնաւորութիւնը գլխաւոր պատճառը երկրին արեւելքէն դէպ՚ի արեւմուտք ուղղեցած լիճ ընդարձակութիւնը և Ովկիանոս ծովուն իր բոլորտիքը պատած ըլլալը կը համարին։ ընդհակառակն՝ հին աշխարհը արեւելքէն արեւմուտք անբաւ տարածութիւն ունենալուն համար, միջին երկիրները խոնաւութենէ զրկուած գրեթէ անապատ են։ Եւրոպա, Ասիա և Աֆրիկէ աշխարհներուն ունեցած 31 000 000 քառակուսի աշխարհագրական մղոն տարածութենէն հազիւ մեկ երրորդ մասը արդիւնաւոր է։ Ընդհակառակն՝ Ամերիկայի 13 900 000 քառակուսի մղոն տարածութեան միայն 3 900 000 մղոն անբերը երկիրը ունի, ու 10 000 000 քառակուսի մղոն տեղը օգտակար երկիր է։

Ասկէ զատ՝ Ամերիկայի երկրին ճակատը աւելի զօրաւոր է։ Հին աշխարհին մէջ քաղաք եղած տասնօրեակին 1ին 40—50ը Ամերիկայի մէջ միջին հաշուով 1ին 150 է։

Թէ որ Ամերիկայի բոլոր տարածութիւնը մշակութեան ըլլայ՝ կրնայ 3 հազար 600 միլեոն բնակիչ անուցանել, այսինքն երկրագունիս երեսը գտնուած բնակչաց չորս անգամը։

Աշխարհիս գլխաւոր գետերուն երկայնութիւնը և բերանները։

Գետ։	Բերանը գտնուած։	Փարսախ։
Ամազոնեայ գետ	Ատլանտեան Ովկիանոս	1400
Ազբանասա	Մխիթխիթ	700
Գանգէս	Պէնկալայի ծոց	645
Եանկ-Սէ-Քիանկ	Կապոյտ ծով	1200
Ենիսէյ	Արկտական սառուցեալ Ովկիանոս	650
Եփրատ	Պարսկական ծոց	420
Էլպա	Հիւսիսային ծով	270
Ս. Լաբրենտիոս	Ատլանտեան Ովկիանոս	300
Լենա	Արկտական սառուցեալ Ով.	800
Լուար	Պիսկէի ծոց	220
Կամպիա	Ատլանտեան Ովկիանոս	400
Կարմիր գետ	Մխիթխիթ	550
Կոկբա	Գանգէս	300
Կոտավէրի	Հնդկաց Ովկիանոս	350
Հինդոս	Իօմնի ծոց	680
Հօանկ - Հօ	Դեղին ծով	800
Հուհնոս	Հիւսիսային ծով	330
Մարիցա	Արշիպելագոս	90
Սէյ - Քանկ	Ձինաց ծով	700
Մխիթխիթ	Մէքսիկոյի ծոց	800
Միսուրի	Մխիթխիթ	960
Նեղոս	Միջերկրական ծով	1080
Նիկէր	Ատլանտեան Ովկիանոս	700
Պրահմափութր	Գանգէս	600
Պռավօ տէլ Նօրթէ	Մէքսիկոյի ծոց	500
Սաղալեան	Թաթարաց նեղուց	895
Սէն	Ատլանտեան Ովկիանոս	170
Սէնկալ	Ատլանտեան Ովկիանոս	400
Վօլգա	Կասպից ծով	840

Տիգրիս	Եփրատ	400
Տնեղեր	Սիաւ Ծով	450
Տնեմեղ	Կիւս Ծով	200
Տան	Ափսեաւ Ծով	420
Փարս	Աւլ. Ռվիճանոս	680
Փրաթ	Դանուպ	200
Օհիո	Միսիսիպի	400
Օպի	Աւլ. ոսա. Ռվ.	800
Օրհնոք	Աւլ. Ռվիճանոս	600

Ընկից՝ անասուններու երկրագործին ընելը։

Ընդիկները հոգեփոխութեան հաւատալով և կարծելով թէ ամեն կենդանիի վրայ տասուածուքիւն մը կայ, մինչև ինքնակար, կատաղի, և զղուելի անասուններուն երկրպագութիւն կ՚ընեն։ Ուրեմն Ընդկաց ցեղերէն մեծագոյն մասը անասունները բսպանելէն կ՚ըզգուշանան։ միայն մէկ քանի ցեղեր կը գտնուին, որոնք գազաններըը և ուտելու յատուկ եղած անասուններըը կը մեռցընեն։ բայց ասոր հակառակ՝ ուրիշ այնպիսի ցեղեր կը գտնուին, որոնք ինքզինքնին պաշտպանելու և զերենք ազատելու համար անգամ անասուններըը չեն մեռցներ։ Ասյպես է Նանք ըսուած ցեղը։ լուերը և մժղուկներըը իրենց մարմինը կը խածեն և կը խոցեն, և աս ցեղին մարդիկը փոխանակ զանոնք ձգմելու, կ՚ըսպասեն ու ամենևին տեղերնէն չեն շարժիր, որ աս զղուելի միջատներըը չիրտչին ու իրենց գործողութիւնը չընդմիջեն։ Ա՛ս նոյն անասուններըը, որոնք ըստ մեր կարծեաց պէտք էին անյարգ սեպուիլ, Ընդկաստանի քանի մը մասերուն մէջ շատ յարգ ունին։ Ա՛նոնց համար բնակութիւնները կը շինեն, և անհամար բազմութիւն հոն կը ժողվին։ և հաւատացեալները, որոնք ջերմեռանդութիւն և ապաշխարութեան համար ինքզինքնին անոնց խայթոցներուն կը վանձնեն, եթէ օր մը չգան՝ իրենց տեղը աղքատները և մուրացկանները կը վարձեն, որ սրբութիւնքնին և թևերնին բանան ու զանոնք անուշանեն։

Ուրիշ տեսակ տեսակ միջատներու, գազաններու, մինչև մարդկերուն համար այսպէս բարեպաշտական հաստատութիւնները շինած են։ Ա՛կանոցի մը մէջ, կը վկայէ Ճանապարհորդ մը, գրեթէ հինգ հազար մուկ կը գըտնուէր։ ու անոնց սննդեանը համար ժողվուած անբաւ եկամուտներէն մեծ հարստութիւններ կը դիզուէր։

Ուրիշ զանազան անասուններուն ապաստանարանաց վրայ խօսիլը աւելորդ է։

Ընդկաց քանի մը ցեղերը կը կարծեն թէ՝ մեռնողին ապառնի բազդը թաղուելու տեղէն կախեալ է։ ուստի յատկեռնական երջանկութիւն մը կը սեպեն, թէ որ անասուններու ճարակ ըլլան։

Համալսյա լեռներուն վրայ՝ ցին (ՀայԳ) նուիրական թռչունն խածին (գոլսագ) իբր քահանայ մը կը սեպեն, որուն մէջ մարմինները կը մաքրուին։ Ա՛ռնողին դիակը աղէկ մը կը լուան, և զանազան ապարոշութիւններէն ետքը՝ մեծ անկանի մը մէջ կը դնեն, ու այնչափ կը ծեծեն և կը փշրեն, որ դիակը թանձր զանգուած մը կը դառնայ։ Ան

ատենը աս զանգուածով պղտիկ գունդեր կը ձևնեն ու կը տանին սահմանուած դաշտին մէջը կը ցանեն։ Ու տեղւոյն դաշտին վրայ անհամար ցիներու խումբեր կը գառնան, ու յուզարկաւորութեան մը մօտենալը տեսնելնուն պէս՝ երկրի վրայ կ՚իջնան։ Ու կերպ յուզարկաւորութեան հասար այնչափ բարձր գին մը կը վճարեն, որ հարուստները և ևս ևելենները միայն անոր կ՚արժանանան. իսկ աղքատներուն մարմինները անգղներուն առջևը կը նետուին։

Վերջաւոր դերեզմանատունը ծովուն եղերքը բոլորակ ձևով շինուած է գրեթէ վաթսուն ոտք տրամագիծով ու երեսուն ոտք բարձրութեամբ։ Ու ձինքին յատակը լայն քերանով հոր մը կը գտնուի. ան հորին բոլորտիքը խոր տեղեր ունի, որոնց մէջ դիակները կը դնեն, որպէս զի անգղները գան ուտեն։ Երբ մարմնոյ ոսկրները մնան, դիակին պաշտպանները ստորերկրեայ ճամբով կ՚երթան ու անոր կմախքը առնելով ծովը կը նետեն։

Ու դերեզմանատան պահապանները զգուշութեամբ կը նային որ անգղները դիակին երկու աչքերուն մէջը առաջ պիտի կոցեն. թէ որ ձախ աչքը առաջ ուտեն՝ մեռնողը մեղաւոր կը համարուի, իսկ եթէ աջը՝ արդար։

Ընդհանրապէս՝ անասուններուն պաշտելը հին Եգիպտացւոց մէջ ալ գերազանց է. ճերմակ փիղերուն համար փառաւոր պալատներ շինած են. ամեն մէկ ճերմակ փիղին պալատին մէջ ամեն տեսիճանի հագար պաշտօնատարներ կը գտնուին։ Ու երջանիկ անասնոց պալատին բոլոր կողմը ոսկեզօծեալ կ՚ըլլայ, ու գեղեցիկ սիւներով զարդարուած։

Փիղը արծաթ շղթաներով կապուած՝ կապոյտ ասուիլէ բազմոցին վրայ կը կենայ, ու վրան փափուկ պատառ մը և շատ գոյն մեռաքաղ վերարկու մը կը դնեն։ Իր ծածկոցին և զարդերուն վրայ ոսկի, ադամանդներ և սուտակներ կը փայլին։ Կարասիքները գլխի զարդերուն գործիքները և սեղանի սպասները ոսկիէ են ու անգին քարերով ծածկուած։ Կաղնիքը տարած ժամանակնին՝ առջևէն երաժիշտներու գունդ մը նուագածուի կ՚ընեն. ժողովուրդը անոր առջևը կ՚ելլէ երկրպագութի ընելու, և օտար տերութիւններէն դեսպանները կու գան և պարգևներ կը բերեն։

Պրահման ըսուած գուրն ալ Ընդկաստանի մէջ առաւուածոց կարգը անցած է և մեհեանները մէջ կը բնակի. գուրս ելած առենը՝ պատուութեամբ ուղած տեղը կը պտըտի. վաճառականները կը մտնէ, մէկուն բանջարեղէնները, մէկալին գարին և պատուղները կ՚ուտէ, ու ծախողները ամենևին չեն դժգոհիր, այլ ջերմեռանդ հաճութեամբ ընդունելութիւն կու տան։

Երջանիկ կը սեպուի ան Ընդիկը, որ կովու կամ եղջ պոչէն բռնած Գանգէս գետին մէջ կը խղթուի. այնպէս կը կարծեն թէ այսպիսի մահուամբ մեռնողները շուտակ և առանց արգելքի Ընդկաստանի ուրքայութիւնը կ՚երթան։

Ընդհատաման մէջ երջանիկ կեանք անցընելու համար պէտք է անառուն ըլլալ։

ՏՆՏԿԱՐԱՆԻ

Թմրած ծաղիկները լարմարելը։

Օդաղիկներէն շատերը քան և չորս ժամ ջուրին մէջը ճնալէն ետքը կ՚ըսկսին թմրիլ և չորնալ։ Օգնանք նորէն թարմցընելու համար պէտք է ծաղիկներուն բոլոր կոթերը եռացեալ ջրի մէջ դնել, ու մինչև ջուրին պաղելը անոր մէջ ձգել. որով ծաղիկները իրենց բնական թարմութիւնը կ՚առնեն։

Շաքարի փոխարէն սպառողը։

Իւրաքանչիւր տարի բոլոր աշխարհի մէջ վատնուած շաքարը 2 342 722 տակառաչափի կը հասնի, այսինքն՝

Եղեգի շաքար . .	2 057 655
Ճարմանդենի շաքար	100 000
Հնդկեղի շաքար .	164 820
Հացիի շաքար . .	20 247
	2 342 722

ԶՈՒԱՐՃԱԼՈՒՔ

Պոմո-Ռիհան Ռօսիմօնթ և Պրամինայ* ։

Օր մը ան կարծեցեալ իշխանացուհին իր հարազատ եղբօրը ըսաւ. “ Պրամինի, ձրեջ երջանիկ ընել կ՚ուզեի, բայց կը տեսնեմ որ դուն ատոյիս մ՚ես, եւ քու ձրդարտութիւններոջի Ռօսիմօնտ եղբօրդ Թշուառութեանը պատճառ եղար։ Ան եղբայրդ հոս է, կ՚ուզեմ որ անոր հետ խօսակցիս, եւ քու ըրած ձրդարտութեանդ համար ներտի յանդիմանուիս ” ։ Պրամինի դռնապանը անոր ոտքը ինկաւ եւ իր յանցանքը անոր խոստովանեցաւ ։ “ Ժամանակ մ՚անցըներ, ըսաւ Ռօսիմօնտ, կ՚ուզեմ որ հետը խօսիս եւ անոր Թողութիւն խնդրես ։ Քանի եղբայրդ ջնհանձն ըլլալով քեզի դիտի ներէ, բայց դուն ներուելու արժանի չես ։ Հիմա իմ ներքին սենեակը կը գտնուի, եւ հոն գնա որ ցան տեսնաս ։ Իսկ ես դիմացի սենեակը կ՚երթամ որ դուք երկուքնիդ մինակ մնաք ։ Պրամինի հնազանդեցաւ ներքին սենեակը մտաւ ։ Ռօսիմօնտ իսկոյն մատանին փոխեց ու իր բնական դէմքովը այն սենեակը գնաց. Պրամինի՝ իր հարազատ եղբայրը տեսնելուն պես՝ ամօթով մնաց. ան նորմէ Թողութիւն խնդրեց, եւ իր ըրածին զղջալ ցոյց ։ Ռօսիմօնտ իր եղբայրը գրկեց յաղով, ներեց անոր, եւ ըսաւ. “ Ես շատ երջանիկ եմ իշխանին քովը, չեմ ուզեր որ զքեզ կսրանցընեմ կամ բոլոր կեանքդ բանտի մէջ անցընել տալ, այլ որչափ որ դուն ինձի հարիր հասուցիր, ես ալ այնչափ քեզի ազնուութիւն ընել կ՚ուզեմ ” ։

Պրամինի խայտառակ եղած չհամարձակեցաւ իր աչքերը ձեր ձերցընելու ։ Ասկէ ետեւ Ռօսիմօնտ պատճառ մը գտնալով եղաւ մայրը տեսնելու գնաց, դպատին մէջ իր ամեն ըրածները պատմեց, եւ անոր քիչ մը դրամ տուաւ. որ հարկաւոր եղած ատենը ծառայէ. որովհետեւ թագաւորը դրամայիր էր իրեն որ ուզածը առնէ. բայց Ռօսիմօնտ շատ չէր ախնէր ։

Քիչ մ՚ատենէ եղբայրը՝ ամագին պատերազմ մը բացուեցաւ իր թագաւոր հօրը եւ գրացի թագաւորի մը մէջ, որ անիրաւ եւ անհաւատ մեկն էր ։ Ռօսիմօնտ իշնամի թագաւորին արքունիքը գնաց ու մատանւոյն զօրութեամբը այս թագաւորին բոլոր գացտնի խորհրդատուները մտաւ բնաւ անոնցմէ չտեսնուելով. որով մեծ օգուտ քաշեց իշնամւոյն գիմակը, կանոնը եւ զօրաց թիւը իմանալով ։

Թշնամեաց դէմ դնելու համար գունդ մը կազմեցին, որուն հրամանատարութիւնը Ռօսիմօնտ առաւ. մեծ պատերազմ մը եղաւ, թշնամեաց յաղթեց եւ անոնց հետ փառաւոր հաշտութիւն մը ըրաւ արդար եւ իրաւացի պայմաններով ։

Լռակաց խեւերը բանիքովզգօնած գատարկ պահանջներու կը նմանին։

---

* Տես երես 55 ։

Ընդհոյլ ապենաբան ։

Գործուչին մը քարոզին մէջ ակամայից . «Յիսուս Քրիստոս , ի՛նչ , 3000 հայով 3 մարդ կշտացուց » ։ Գիւղապետը ժողովրդոց մէջէն ձայնելով . « Եա ալ ի՛նձմ այդ » ի՛նչ , Քանի՞ ուրիշ օր մը քարոզին մէջ այն սխալը կը հիմակ և 3 հոգով 3000 մարդ կշտացուց ըսես լավ գուսպաթեամբ մը կը հարցնէ գիւղացին՝ « Ա՛ս ալ կրնա՞ն ընել , - Ա՛յո՛ , կը պատասխանէ գիւղապետը , միւս քարոզէդ միացորդներովը » ։

Ընդհան երկայնամտո–ւթի՞ւն ։

Ամերիկացի մը երեք տարի շարունակ օրը վեց ժամ ի՛նչ աշխատի որ գտնայ թէ իրենց լեզուաւ Աստուածաշունչին մէջ ձիշդ քանի՞ տող քառ և քանի՞ գիր կայ . և կը գտնայ այսպէս . 31 173 տող , 773 692 բառ , 3 566 480 գիր , ‘Եհովա’ անունը 6 855 անգամ . ‘Եւ’ շաղկապը 47 227 հատ , և Աստուածաշունչին ամբողջ մէջ տեղը կը գտնէ ճՀԼԵ Սաղմոս Դաւթի ։

Պապի ՛ արգելչ ։

Գոզ մը Հռովմի մէջ ձխախտած տեղը և քրիստեան մշակն հրաման ի՛նձնէ որ չդործածուի ։ Այս արդելքը չատերուն դժգոհանք կը պատճառէ , և գիտունին մէկը բողոքի թուղթեր կը հրատարակէ Հռովմի մէջ այսպէս գրուած . « Ի՞նչ եա գուն որ հովիւն շարժած տեղեն և հօտին վերցուցած փոշիէն ալ կը վախնաս » ։ Երբ պապէն հրաման կ՛ելլէ որ աս բանը գլուխ գըրնեն , պատասխան մ՛ալ կը հրատարակուի թէ՝ Ցովքն ե ըսուը , տես Աստուածաշունչին մէջ , Գիւրք Ցովքոյ , ժգ , 25 ։

Երես աղեղո–ւթի՞ւն և գեղը–ւթի՞ւն ։

Անգլիացի մը ի՛նձեր թէ՝ երեք բան կայ , որոց կին մը պէտք է որ նմանի և ընմանի ։ Ղախ պէտք է խաղողին նմանի , որ ամէն օր իւր առնը մէջն է . բայց պէտք չէ որ անոր պէս՝ ի՛նչ ուներ և ի՛նչ չունի կռնակը պտըտցընէ ։ Երկրորդ՝ պէտք է արձագանքին նմանի , որ մինչև որ մէկը չհարցընէ , բնաւ չպատասխանէր . բայց արձագանքին պէս ալ պէտք չէ որ ամէնուն խօսքին նման պատասխանէ ։ Երրորդ՝ պէտք է որ քարոզին մեծ ժամացոյցին նման ձիշտ ըլլայ , բայց պէտք չէ որ այնչափ աղմուկ ընէ որ ամենքն ալ լսեն ։

Մ՚իլտոնին մեկ պատասխանը ։

Կը հարցընեն Մ՚իլտոնին թէ ինչո՞ւ համար ո՞քնք է ոմանց տերութեանց , որ թագաւորացը 14 տարեկան եղած ատենը թագ կու տան անոր , և 18 տարուան եղած ատենը կը կարգեն , « Վասն զի , ի՛նչ բանաստեղծը , առաւել գժուար է կին մը կառավարել քան տերութիւն մը » ։

Երկու ղօղ ։

Դպրոցի մը քննութեան մ՚ատեն երկու խմաստակ կը հարցընեն աշակերտի մը թէ՝ « Երկու անդամ չորը քանի՞ կ՚ընէ » ։ Տղան որ թաւանութեան բարձր դասերը սաած էր , այս անպատկ հարցմունքին վրայ զարմանալով , կը պատասխանէ անոնց . « Երկու անդամ չորը՝ 800 կ՚ընէ » ։ Հարցընողները կ՚ըսկսին ծիծաղիլ ասոր վրայ դպրոցին ուսուցիչը կը հարցնէ տղուն թէ՝ « Ի՞նչպես 800 կ՚ընէ ։ - Գիտեմ , կ՚ըսէ տղան , որ երկու անդամ չորը 8 կ՚ընէ . բայց ասոնք պարմանները ալ ղօղի տեղ թէ որ ուղիղ ուղղին գնենք՝ 800 չըլլար ո ։

Ճաշապարիսի գողծարէր ։

Գիւղացի մ՚իր կնոջը կատակ կ՚ընէ որ աներն ունեցածը իրեն մնայ ։ « Շուտս ալ քեզի , ի՛նչ , բայց ձիս ծախէ , և գինը այն ինչ ադգականիս տուր ո ։ Մարդը կը մեռնի , և կինը ղձին և շունը ծախելու կը սանի ։ Գնող մ՚անոնց գինը հարցնելով , կինը կը պատասխանէ . « Շունս և ձիս մէկ տեղ պիտի ծախեմ . շունս 500 դահեկան և ձիս 50 դահեկան կ՚ուզեմ » ։ Գնողը կը զարմանայ աս կնոջ առեւտուրին , և երկուքը մէկ տեղ կը գնէ պահանջած գինովը ։ Խաբեբայ կինը անմոռ խնճիւ իր երկանը կռակը կատարելու համար ձիուն գինը ազգականին կուտայ և շունին գինը իրեն կը պահէ ։

Ես գըլե՞խ չը–նի՞մ ։

Խելագարին մէկը կ՚ըսէ ուղիղ թէ՝ « Ես գըլուխ չունիմ , ես գլուխ չունի՞մ » ։ Խելացի մը ալ ուղելով անոր աս սխալը հիմակէ , քար մը կ՚առնէ և անոր գլուխն կը զարնէ ։ Ան առնն խենդը կ՚իմանայ գլուխ ունենալը և կ՚ըսկսի պոռալ . « Վա՛յ գլուխս , վա՛յ գլուխս » ։

Շատերը աս յիմարին պէս մինչև որ գլուխնին քարի չպայ՝ չեն իմանար ինքզինքնին ։

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Ընտնա գրէ ,
Ձակէն աչ կարդա ։
Գոռա ես անիկա ։
Կարդա աչքն ձախ ,
Ը–րէ որ ոռնիս ,
Ծոդը գիմես գէս ։

Նոյեմբերի հանելուկը Սպոռգ կը նշանակէ ։

ԾԱՆՈՒՑՄԱՆ

Ամերիկայեն զանազան մեծութեամբ բերուած գոց կբակաբաններ կը ծախուին խիստ աժան գնով, և կը գտնուին Ֆրանկոց Թաղը, Հայոց կալուածքին մէջ, թիւ 3. Տ. Կաբասեեան Գ. Սարգսին վաճառատունը։

Նոյնին քովը կը գտնուին նաև ալի յարմարցուած դեղ։

Տիտէեանց դպրատունը ծախու կը գտնուին հետևեալ գրքերը։

	Գին
Էրեբէքան խնդիր։ — Տաճկաստանու և Ռուսիոյ բազդատութիւնը ուսումնականութեան և կրթութեան մասին։ Ռուսաց սկիզբն ու լեզուն և իրենց կառավարութեանը տակ ըլլող ժողովրդոց վիճակը	5 գհկ
Ազգ եղբարք։ — Պատմութիւն որ կը ցուցընէ թէ մարդուս երջանկութիւնը ինչպէս կ՚ըլլայ	5
Օխախոչին և ընչաբեղն ապրեցուիններն ու ժնանները	3
Բարի Յիւթօլէնը և չար Թիէրին	5
Հայապանծայ վարդապետի մը խօսք	3
Ընթերնտուիւն	2 20
Հպարտ և մեկ օրեր . — Հատոր Ա.	9
» » » — Հատոր Բ.	7
» » » — Հատոր Գ.	11

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՓԻ ԸՐԸՐԱՏԵՒՆ

ԱՋԳԱՑԻՆ

Հայաստան 57

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ա րտաքսուց Ձիերուն վրայ տեղեկութիւններ 59

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ

Հին և նոր աշխարհներուն բեղմնաւորութեան բազդատութիւնը . . 60
Ա շխարհիս գլխաւոր գետերուն երկայնութիւնը և բերանները . . 60
Հնդկաց՝ անասունները երկրագործութիւն ընելը 61

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Թմրած ծաղիկները թարմցընել 63
Շաքարի տարեկան սպառումը 63

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Պատմութիւն Յոսիմենտի և Պաւիլեմայ 63
Անդգոյշ ատենաբան 64
Անպիտան երկայնամտութիւն 64
Երեք ախկութիւն և գէշութիւն 64
Միլտնին մէկ պատասխանը 64
Երիւս զոյ 64
Հաւատարիմ գործադիր 64
Ես գլա խ չունիմ 64
Հանելուկ 64

ԽԱՂԱՐԿՈՒԹԻՒՆՔ ՄՈԼԻԵՐԻ

ԱԿԱՄԱՑ ԲԱՒՐԿ